

Het einde van een tijdperk 'Bodemdiertjes'

Afscheid van de column 'Leve de bodem'

Een dubbelinterview met Gerard Korthals en Froukje Rienks, die samen een flink aantal jaren de column 'Leve de bodem' hebben getrokken.

Door: Emile Hagelen en Michiel Rutgers, redacteuren van het tijdschrift

Over de geïnterviewden:

Froukje Rienks, hoofd PR & Wetenschapscommunicatie van het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW); f.rienks@nioo.knaw.nl
Gerard Korthals, Biointeracties & Plantgezondheid van Wageningen Plant Research WUR; gerard.korthals@wur.nl

Op de vraag hoe het begonnen is, steekt Froukje direct van wal. Eigenlijk is de aandacht voor bodemdieren gestart ergens in 2015, het Internationale jaar van de bodem, toen het Centrum voor Bodemecologie (CSE) en het NIOO de eerste zogenoemde Bodemdierendag organiseerden. Samen met onderzoekers Matty Berg (VU) en Ron de Goede (WUR) hebben ze een 'citizen science'-project opgezet om burgers kennis te laten maken met de levende bodem. De onverwacht grote respons leverde een aanzienlijke hoeveelheid data op. Er ontstond ook een netwerk van mensen en organisaties die geïnteresseerd bleken in de bodembio- logie. Zo zijn de 'Bodemdierendagen' geboren, die jaarlijks rondom dierendag worden georganiseerd. Het gaat hierbij om het verzamelen van gegevens én het bewust maken van mensen van het belang van bodemdieren. Dit onderwerp wordt steeds belang- rijker en dat stemt positief. Gerard vult aan dat er veel credits gaan naar Froukje en haar team, die ondanks de uitdagingen, dit toch allemaal voor elkaar gebokst hebben. Sinds kort zijn de Bodemdierendagen onderdeel van het grotere project 'Onder het maaiveld'.

FOTO 1. BEENTASTER (PROTURA). FOTO ANNE KREDIET

Twee redacteuren van dit tijdschrift hebben in 2018 het start- schot gegeven om aandacht te schenken aan bodembio- logie en door de inbreng van het CSE is de column 'Leve de bodem' (en eerder 'Leve(n) de bodem') in de loop der jaren gevuld met ruim 20 bijdragen. Zo is er bijvoorbeeld geschreven van mieren tot miljoenpoten en beerdiertjes. Het idee is nu dat de meest be- langrijke (en nog met het oog zichtbare) groepen bodemdiertjes hun verdiende aandacht hebben gekregen.

ERVARINGEN

Hoe hebben jullie het ervaren om de serie te maken? Gerard: Leuk! We wilden graag meer informatie geven over de verschil- lende bodemdiertegroepen en dit is goed geslaagd. Op de website van de Bodemdierendagen hebben we eerst allerlei mensen uitge- nodigd om over een specifieke groep dieren een 'paspoort' te hel- pen schrijven. Dit bleek een mooie opmaat voor deze serie co- lumns. Interviews met specialisten van de volgende diertegroepen werden daarna meestal gedaan door biologen/wetenschapsjour- nalist Janna Barel, Stijn van Gils en Tjitske Visscher.

Froukje: Wij noemen de bodemdie- ren inmiddels 'bodemschatjes'. Je hoeft er niet mee te knuffelen om ze toch te kunnen helpen

Opmerkelijk is dat veel van deze experts, waarvan ook al de nodi- gen met pensioen zijn, een andere professie hebben. Dit geeft wel aan dat er (te) weinig aandacht is voor kennis over en inventari- saties van bodembio- logie. Er lijkt nu wel een kentering te zijn in deze aandacht en dat is een mooie ontwikkeling. Want er zijn nog flinke leemten in kennis. Goede vragen stellen aan de speci- alisten leverde ook voor Froukje en Gerard best verrassende wee- tjes op. Zo wist mierendeskundige Aniek Ivens ons te vertellen dat koninginnen van Lasius-mieren zelfs 30 jaar oud kunnen worden. En uit de mollencolumn met Jan Piet Bekker weten we nu dat deze dieren drie keer per etmaal actief zijn: in de vroege ochtend, de middag en de avond maken ze een rondje door hun hele gangstelsel. Of wat te denken van allerlei bijzondere na- men van bodemdieren, zoals het eenoogje (dit is een soort dui- zendpoot).

FOTO 3: SLAKKEN IN DE SCHIJNWERPERS.

Het is nu een goed moment om te stoppen, nu de belangrijkste groepen wel beschreven zijn. Hoewel het ook duidelijk is dat de bodem, het zogenoemde 'poor men's tropical forest', zeker nog heel veel meer verrassende organismen bevat. Welke groepen zouden nu nog aandacht moeten krijgen? Froukje geeft aan dat er nog wel obscure groepen zijn, zoals de zogenaamde beentasters (Protura): geen insecten, toch zes poten, bijna kleurloos, klein en waar bijna niemand iets van weet (foto 1). De micro-organismen vormen ook nog een belangrijke groep voor de bodemkwaliteit, maar te klein om met het blote oog te zien en hoewel belangrijk, toch wel wat minder aantrekkelijk.

Het belang van de bodem wordt door de agrarische sector al wel onderkend, al is er nog een heleboel te ontdekken én te winnen in deze sector. Het belang van bodembioïologie voor natuur en stedelijk gebied heeft nog wel wat kennisoverdracht en bewustwording nodig. Gerard: Er wordt steeds meer aandacht besteed aan bodembioïologie met zogenoemde 'no regret maatregelen'. Zoals bijvoorbeeld het gebruik van compost of steenmeel, maar hiervoor zouden wij als onderzoekers graag nog de wetenschappelijke onderbouwing willen hebben.

FOTO 2: BODEMDIEREN ZOEKEN.

BETER KIJKEN

Hoe zie je als leek of burger dat de bodem leeft? Gerard antwoordt direct: 'Goed kijken!'. Wormenpoepjes leren herkennen en andere zaken die in de columns worden beschreven, leren ons beter kijken. Molshopen betekenen een gezonde bodem, want er is blijkbaar voldoende voedsel te vinden. Bladeren opruimen in je tuin moet je niet doen, want daar hebben we het bodemleven voor en het is voedsel voor je bodem. Aan Gerard nog de vraag hoe hij kijkt naar de ontwikkeling van het onderzoek van de bodembioïologie en de aanstormende mogelijkheden van e-DNA technieken? Het wordt een grootse toekomst toegedicht, maar de gouden bergen op het gebied van de ecologie zijn nog niet gerealiseerd. Vooralsnog is er toch nog wel degelijk kennis en onderzoek noodzakelijk van de ecologie van de bodem. Er komen steeds minder specialisten op verschillende diergroepen. Soortbeschrijvingen worden minder vaak gemaakt en dat is een risico bij deze nieuwe technieken.

Wat is het lelijkste en wat is het mooiste bodemdier? Froukje vindt de springerige springstaarten de leukste en er zijn eigenlijk geen lelijke bodemdieren. Gerard is fan van de huisjesslak, zo met zijn eigen huis bij zich. Het lelijkste bodemdier vindt Gerard wel de kakkerlak. Deze dieren kunnen je in je slaap lastigvallen en zijn tegenwoordig ook al in Nederland. In Nederland kwamen al langer kakkerlakken voor, zoals de boskakkerlak. En daar is helemaal niets mis mee hoor!

TOT SLOT: WAT ZIJN URGENTE STAPPEN DIE GEZET Zouden MOETEN WORDEN BINNEN DE BODEMBIOLOGIE?

Gerard promoot de opbouw van één grote database en niet al dat versnipperde onderzoek, zoals het nu een beetje loopt. Er is meer interesse, maar er zou ook meer structuur in het onderzoek en de samenwerking moeten komen. Er is eigenlijk meer regie nodig.

Froukje en Gerard, het was een aangenaam en vrolijk gesprek met twee gedreven mensen met hart voor de bodem. En bedankt voor een aantal boeiende en leerzame artikelen over de bodembioïologie. We hopen in de toekomst nog bijdragen te mogen ontvangen over de mooie wereld onder het maaiveld.